

Nr 143.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående åstadkommande av ett rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bernhard Nilsson m. fl.* (I: 7) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Birke m. fl.* (II: 12) har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en ingående, allsidig och skyndsam utredning i syfte att åstadkomma ett rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för detta yrkande, får utskottet hänvisa till motionen I: 7.

Över motionerna ha utlåtanden avgivits av *svenska landstingsförbundets styrelse* den 9 mars 1943, *svenska stadsförbundets styrelse* den 10 mars 1943 samt, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, av *medicinalstyrelsen* den 11 mars 1943, vilka utlåtanden, jämte ett av stadsförbundets styrelse åberopat yttrande av förbundets sjukvårdsdelegation, fogas såsom bilagor härtill (Bilaga A—C).

Utskottet.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 14 maj 1943 bemyndigat chefen för socialdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppdrag att undersöka möjligheterna att genom rationalisering begränsa driftkostnaderna vid av stat och kommun drivna sjukhus. Med hänsyn härtill synes framställning i ämnet från riksdagens sida icke erforderlig.

Under åberopande härav får utskottet hemställa,

att motionerna I: 7 och II: 12 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 145.

Bilaga A.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 2 februari har Statsutskottet berett Svenska landstingsförbundet tillfälle att avgiva yttrande över två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (I: 7) av herr Bernhard Nilsson m. fl. och den andra inom andra kammaren (II: 12) av herr E. Birke m. fl., angående åstadkommande av ett rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift. Med anledning härav får förbundets styrelse vördsamt anföra följande.

Det av motionärerna berörda spörsmålet är av utomordentligt stor betydelse för vår svenska sjukvård, och förbundsstyrelsen har sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på detsamma. På olika sätt har styrelsen sökt verka för besparingar och rationaliseringar på sjukhusdriftens område. Sålunda har bl. a. detta problem behandlats vid upprepade tillfällen i förbundets tidsskrift. Den föregående år av förbundet anordnade fortbildningskursen för sysslomän, vilken samlade över 200 deltagare, hade väsentligen samma syfte. Vid förbundets sjunde ordinarie möte, som hölls i november 1942, ägnades vidare en stor del av förhandlingarna åt att diskutera denna fråga. Det inledningsföredrag, som därvid hölls, samt därefter följande diskussionsinlägg närslutas härjämte — Bilaga 1¹ —.

Inom styrelsen har också allvarligt övervägts, huruvida landstingsförbundet skulle igångsätta en utredning av hithörande förhållanden. Med hänsyn till dels att samma problem är aktuellt för alla sjukhusägare, dels de därmed förenade kostnaderna, syntes det styrelsen naturligt, att utredningen verkställdes centralt och lämpligen genom statens försorg.

I ett yttrande, som styrelsen avgav hösten 1942 över vissa av statens besparingsberedning framlagda promemorior, utvecklade styrelsen denna sak närmare och framhöll därvid bl. a. följande.

»Återstår sålunda det tredje alternativet, vilket avser att genom en rationalisering av själva sjukvårdsarbetet och ett bättre tillvaratagande av arbetskraften nedbringa personalbehovet och därmed minska kostnaderna. Att man på denna väg bör kunna vinna en del resultat synes troligt, om man studerar personalstorleken vid olika sjukhus i förhållande till den utförda arbetsprestationen. Vissa undersökningar härutinnan hava gjorts inom Centrala sjukhusarkivet, som visa att betydande olikheter i detta hänseende förefinnas mellan olika sjukhus. Så t. ex. kom vid ett lasarett på varje enhet av kökspersonalen ett antal av 1,200 utspisade portioner per dag, medan vid ett annat av samma storleksordning motsvarande siffra endast uppgick till 600. Antalet vårdade per sjuksköterska och dag uppgick vid ett odelat lasarett till 14, medan det vid ett annat dylikt stannade vid 6, mot c:a 9 för alla odelade lasarett i genomsnitt. Vid ett lasarett vårdades 5 patienter per dag på varje sjukvårdsbiträde, vid ett annat endast 2 o. s. v.

Exemplen skulle kunna mångfaldigas. Även om man tager i betraktande, att olikheter i lokala förhållanden, sjukhusets mer eller mindre ändamålsenliga karaktär, förekomsten av arbetsbesparande maskiner etc. kunna förklara en del av dessa skillnader, är det dock uppenbart, att själva organisationen av arbetet spelar en mycket stor roll härvidlag, och att avsevärda brister i denna organisation på många håll föreligga. En rationalisering av arbetet inom sjukhusen framstår därför som en betydelsefull uppgift, särskilt i dessa tider.

¹ Här utesluten.

Frågan blir då, hur en dylik rationalisering skall kunna åstadkommas. Man torde icke här kunna gå annan väg än den, som beträffs inom andra områden, där en rationalisering av arbetsprocessen ägt rum. Förutsättningen är ingående studier och undersökningar av olika i sjukvårdsarbetet ingående moment, och dessa undersökningar måste göras på sjukhus av olika karaktär. Först därefter kan man framlägga förslag till rationaliseringsåtgärder.

En dylik undersökning är emellertid både tidsödande och kostnadskrävande. Man kan ej begära, att varje enskild huvudman skall sätta igång ett dylikt arbete och ej heller är det lämpligt, att, såsom av de sakkunniga föreslagits, landstingsförbundet ensamt eller i samarbete med stadsförbundet företager en dylik utredning, då alla sjukhusägare, staten, landstingen, städerna utanför landstingen m. fl. ha samma problem att brottas med. Naturligast är därför, att staten påtager sig ansvaret för en dylik utredning, varvid förbundet för sin del är villigt att efter förmåga biträda. Redan finnes ett visst material samlat inom centrala sjukhusarkivet, och det synes lämpligt, att detta får biträda med utredningsarbetet.

Kostnaderna för sjukhusens drift äro stadda i ständigt stigande och hava under några år nära nog fördubblats. En dylik utveckling måste ingiva allvarliga farhågor för framtiden. Så mycket angelägnare är det då, att alla möjligheter till besparingar och en rationellare organisation nogsam beaktas. Då staten själv är landets största sjukhusägare och genom bidrag till olika former av kommunal sjukvård är direkt ekonomiskt intresserad i densamma, synas starka skäl föreligga, att staten genom en grundlig och allsidig utredning klarlägger olika med sjukhusens driftkostnader förbundna förhållanden, och därmed sätter material i händerna på de kommunala sjukhusägarna, så att dessa kunna vidtaga av omständigheterna föranledda besparings- och rationaliseringsåtgärder vid sina resp. sjukhus.»

I statsverkspropositionen, har socialministern ställt sig välvillig till det av styrelsen framlagda förslaget och förutsatt att en utredning av hithörande förhållanden genom statens försorg skall igångsättas.

Av vad sålunda anförts framgår, att styrelsen sedan länge ägnat förevarande fråga stor uppmärksamhet, att den föregående år hemställt hos Kungl. Maj:t om utredning av densamma samt att socialministern ställt en sådan utredning i utsikt. Det är därför att hoppas, att den i motionerna begärda utredningen snarast möjligt skall komma till stånd.

Stockholm den 9 mars 1943.

För Svenska landstingsförbundets styrelse:
ERIK FAST.

Ivar Dahlgren.

Bilaga B.

Riksdagens Statsutskott.

Sedan Utskottet hemställt om svenska stadsförbundets yttrande över tvenne motioner vid årets riksdag (I: 7 och II: 12) angående *rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift*, har förbundets styrelse i ärendet inhämtat utlåtande från förbundets sjukvårdsdelegation. Styrelsen får härmed överlämna och åberopa delegationens nedanstående dag hit inkomna skrivelse i ärendet.

För egen del önskar styrelsen särskilt understryka vikten av, att den begärda utredningen snarast möjligt kommer till stånd och att direktiven för densamma måtte så utformas, att en klart fixerad gräns uppdrages mellan å

ena sidan den blivande kommitténs arbete och å andra sidan redan pågående utredningar i vissa specialfrågor inom sjukvårdens vidsträckta område.

Stockholm den 10 mars 1943.

Svenska stadsförbundets styrelse

OSCAR LARSSON.

Henning Karlsson.

Till Svenska Stadsförbundets styrelse.

Sedan till sjukvårdsdelegationen för yttrande remitterats motionen i första kammaren nr 7/1943 om utredning angående åstadkommande av ett rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift, får delegationen anföra följande.

De under senare år alltmera stegrade kostnaderna för sjukvården hava av de olika huvudmännen följts med stor uppmärksamhet. Särskilt har en begränsning av de alltmera ansvällande personalkostnaderna ur kommunalfinansiell synpunkt framstått som en angelägenhet av största vikt. Varje huvudman har givetvis på sitt håll sökt åstadkomma förbättringar och inom de skilda sjukvårdsberedningarna torde ett ständigt rationaliseringsarbete pågå. Av stor betydelse härför är ett intimt samarbete huvudmännen emellan för att skapa förutsättningar för ett tillgodogörande av erfarenheterna från andras såväl lyckade åtgärder som misslyckanden. En allmän komparativ utredning som utslutande skulle taga sikte på att sammanställa material för dylika jämförelser vore självfallet av stort värde.

Ur dessa synpunkter har sjukvårdsdelegationen i yttrande den 15 december 1942 tillstyrkt ett av besparingsberedningen framlagt förslag om en allmän rationaliseringsutredning för sjukvårdens vidkommande. Delegationen uttalade därvid, att sådan utredning borde läggas horisontell med granskning av enahanda arbetsmoment för alla anstalter av samma typ och inbegripa tidsstudier. Frågan om arbetstidens längd och förläggning syntes därvid i första hand böra uppmärksammas, en granskning av arbetsschemata borde också ske.

Det av motionärerna nu framförda förslaget går i första hand ut på att genom tidsstudier och andra komparativa jämförelser nå fram till en standardisering och rationalisering. Förslaget rimmar sålunda i stort sett med de synpunkter som i tidigare sammanhang framförts av sjukvårdsdelegationen.

Utöver vad som ovan anförts vill delegationen framhålla, att nu tillgängligt siffermaterial icke lämpar sig för några mera bestämda jämförelser de olika sjukvårdsanstalterna emellan beroende på att skilda redovisningssystem tillämpas. Driftkostnaderna per vårdad patient redan för ett och samma sjukhus redovisas understundom på ett sätt i en publikation, på annat sätt i en annan. När jämförelse skall ske olika sjukhus emellan, framstår skillnaden så mycket mera markant; i ett fall utgår lönen i kontanter, i ett annat fall erhålla befattningshavarna dels en kontantlön och dels naturaförmåner. Den utredning, som nu kan komma till stånd, synes icke endast böra syfta till en undersökning av vid ett visst tillfälle föreliggande förhållanden. Den bör kompletteras med åtgärder för ett kontinuerligt följande av utvecklingen inom ett visst område. Ett sådant enhetligt redovisningssystem bör uppläggas, att de erforderliga sifferuppgifterna utan omgång och med större tillförlitlighet kunna sammanställas och publiceras på lämpligt sätt.

När sjukvårdsdelegationen nu tillstyrker en dylik utredning angående ett rationaliseringsprogram, sker det emellertid i medvetandet om dels att utredningen måste bli tidsödande och resultatet långsiktigt, dels att vid de skilda anstalterna olika individuella förhållanden kunna föreligga, där en inpassning i ett visst system icke är lämplig eller ens möjlig.

Vad beträffar handhavandet av utredningen synes det enligt delegationens mening lämpligt att utredningen sker i samarbete mellan staten och de skilda huvudmännen. Den erfarenhet och det material, som redan finnes tillgängligt hos den nybildade centrala sjukvårdsberedningen, synes också böra utnyttjas. Själva handhavandet av utredningen torde dock böra ankomma på en särskild kommitté. I denna bör ingå jämväl en representant för sjukvårdsdelegationen, som ju är talesman för ett betydande antal sjukhus och sjukhusplatser i riket.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får delegationen tillstyrka bifall till den remitterade motionen.

Stockholm den 22 februari 1943.

Ivar Öman.

Stig Radhe.

Bilaga C.

Till riksdagens statsutskott.

Genom beslut den 5 februari 1943 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att till statsutskottet avgiva yttrande över två vid innevarande års riksdag väckta likalydande motioner, nr 7 i första och nr 12 i andra kammaren, om utredning angående åstadkommande av ett rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Medicinalstyrelsen anser för sin del att centralt ledda och vederhäftigt utförda arbetsundersökningar på olika områden av sjukhusdriften skulle kunna vara av värde. I sådant hänseende kan styrelsen i övrigt hänvisa till sitt i statsverkspropositionen (femte huvudtiteln, sid. 180) till innevarande års riksdag återgivna yttrande över av sakkunniga inom besparingsberedningen utarbetad promemoria. Styrelsen håller emellertid för sannolikt, att motionärerna överskatta de besparingar, vilka skulle kunna vinnas genom det föreslagna rationaliseringsprogrammet för sjukhusvård och sjukhusdrift. Styrelsen får således framhålla, att inom sjukvårdsarbetet åtskilliga moment finnas, vilka ej lämpa sig för tidsstudier av det på dem nedlagda arbetet. Sådana moment äro t. ex. läkarnas och vårdpersonalens vård av patienterna. Det synes uppenbart, att den föreslagna utredningen ej bör omfatta dessa moment.

Även andra med sjukhusdriften förbundna förhållanden — vilka enligt styrelsens mening borde kunna bli föremål för undersökningar — påverka i hög grad kvalitén av den vård som meddelas. Styrelsen anser sig böra kraftigt understryka det förhållandet att exempelvis lokaler, anordningar för hygien — omfattande bland annat städning och tvätt — samt tillagning och utportionering av maten vid sjukhusvård måste anordnas så, att de ekonomiska synpunkterna icke äventyra ändamålsenligheten, sedd ur synpunkten av fullgoda vårdmöjligheter. På grund härav synes det styrelsen ofrånkomligt, att såväl läkarna som vårdpersonalen beredas tillfälle att medverka vid den närmare planläggningen och utförandet av undersökningen. Det synes självfallet, att även huvudmännen för sjukvårdsanstalterna och då i första hand medicinalstyrelsen för de statliga sinnessjukhusen samt landstingsförbundet och svenska stadsförbundet för de större kommunala sjukhusen böra få göra sina erfarenheter och synpunkter gällande vid utredningen. Stockholm den 11 mars 1943.

J. AXEL HÖJER.

Einar Edén.

Daniel Heilborn.